

СЕКЦІЯ 6. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-263-3/22>

Гурдуз А. І.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови і літератури

Миколаївського національного університету

імені В. О. Сухомлинського;

докторант кафедри української та зарубіжної літератури

і порівняльного літературознавства

Бердянського державного педагогічного університету

МОНСТРУОЗНЕ ЯК БОЖЕСТВЕННЕ В «СУТІНКАХ» СТЕФЕНІ МАЄР

Наскрізний аналіз сучасних трансформацій у фентезі тематичних кластерів легендарно-міфологічних образів, які традиційно втілюють сили добра чи зла, дозволяє досягнути системності цих метаморфоз як результат глобального етичного зсуву в метажанрі і формування нової (похідної) світоглядної парадигми. За умови таких координат дослідження розрізнені факти переосмислень традиційних образів у знакових творах фентезі перших десятиліть ХХІ ст. («Сутінках» С. Маєр, «Домі дивних дітей» Р. Рітза, «Напівжитті» С. Грін та ін.) можна кваліфікувати як закономірні в еволюції метажанру, хоча при такій оцінці вони втрачають певний ступінь оригінальності. Пропонований нами відповідний досвід вивчення дозволяє в новому світлі побачити й, що особливо важливо, аргументувати ті чи інші художні рішення, котрі раніше не потрапляли у фокус літературознавчих студій.

Новаторський характер підходу й необхідність вчасного аналізу інтенсивно поповнюваного фентезійного корпусу роблять окреслену проблему актуальною. Метою ж нашої розвідки є визначити специфіку художньої природи монструозного як божественного в американській сазі Стефені Маєр «Сутінки» («Twilight», 2005–2020), що висвітлення цього питання покаже для заявленого способу дослідження.

Характер переосмислення вампірських образів у романному циклі відповідає тенденціям розвитку сучасної вампіради, коли згідно з амплітудою інтерпретації цей художній образ здатний бути не тільки другом і можливим коханцем (коханкою), чоловіком чи жінкою для людини – перетворення в нежить стає удачею (в «Empire 'V'» В. Пелевіна), мрією персонажа (в «Імперії страху» Б. Стеблфорда, «Темному лицарі» Е. Шрайбер), «рятуванням» від смерті з відповідною підміною понять для масового реципієнта (в «Темному альянсі» і «Темному вампірі» Л. Дж. Сміт, «Нації вампірів» (США, 2012) реж. Т. Чапканова) тощо. Пошуки вампірами духовності і Бога (як у «Забороненому плоді» Л. Гамільтон, «Empire 'V'» і «Бетмані Аполло» В. Пелевіна та ін.) суголосні аналогічним душевним і духовним порухам утілень монструозного взагалі в літературі перших десятиліть ХХІ ст., коли факт власне одухотвореності демонічного персонажа вже не ставиться під сумнів. Названі параметри інтерпретації образу вампіра рельєфні в «Сутінках» С. Маср.

Осяєне коханням до Едварда Каллена-вампіра, прагнення бунтарки [3, с. 197] Белли Свон стати вампіресою розглянуте в оптиці ряду семантичних площин (зокрема, в іноді переоцінюваній гендерній [1, с. 86–91]) і маркує бажаний для неї світ нежиті в особливу тональність – божественного, причому виражено античної епохи. Відповідна стилізація зображеного ряду вампірів на картині в домі Карлайла Каллена [4, с. 297]; господар будинку виглядає як «молодший... брат Зевса» [2, с. 471]; саме «божественними» епітетами підкреслена краса Едварда – «богоподібного» [4, с. 312], схожого на «забутого язичницького бога краси» [3, с. 7], на Адоніса [4, с. 261, 277]. Навпаки, сприйняття ним Белли протягом певного часу як «своєрідного демона» [4, с. 236] символічне і є відлунням означеної нами тенденції нівелювання в сучасному фентезі різниці між полюсами добра і зла та їхнього іноді взаємозаміщення.

Прикметно, що для засліпленої бажанням стати вампіресою героїні існування нелюдей змінює полюс від неживого на живе. Системні підкреслення в сазі переваг вампірського існування підсилені у «Світанку» (2008) порівнянням відчуттів Белли після переродження у вампірку з переживаннями в тілі людини. Яскравість і «справжність» нових для дружини Едварда Каллена відчуттів у тілі «богині» [2, с. 372] сполучені з пригадуванням попереднього досвіду, коли, зізнається героїня, вона дивилася на світ «незрячими людськими очима»

[2, с. 371]. Неминучість переходу дівчини у світ небуття означена прогностичним для сюжету твердженням її батька в «Новому місяці» (2006): «Ти ніби... нежива, Белла» [3, с. 95].

Системне й послідовне введення античного елемента діалогізує в інтертексті саги з менш вираженим християнським складником – такого самого порівняння вампірів з ангелами, у чому вбачаємо спробу аспектного переходу в переосмисленні вампірського персонажа також до християнської парадигми. Так, Карлайл Каллен виглядає як «золотоволосий ангел» [3, с. 20], акцентоване ангельське обличчя Едварда [4, с. 230] й под. Третій синонімічний складник інтертексту в циклі романів – сучасна С. Маєр супергеройська міфологія (обігрувана і в її «Недовгому другому житті Брі Таннер»).

Звернення героїнею С. Маєр при оспівуванні вампірів до протилежного полюсу зла божественного не випадкове й мотивоване не тільки принципом контрасту. Згідно з логікою трансформації у фентезі кінця ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. парадигми «добро – зло» асоційовані з полюсами цієї опозиції образи взаємозближуються, набуваючи характеристик одне одного. Разом зі зростанням статусу демонічного, вампірського як оказіонально подібного до божественного в «Сутінках», знижується статус власне божественного. Про своєрідну компенсацію при цьому можна говорити за умови врахування, що в межах християнської культури античні олімпійські божества трактуються як язичницькі й демонічні.

З іншого боку, мотив монструозного як божественного в «Сутінках» відтінено концептуальним для саги атрибутивним мотивом каміння (як мармуру), застосовуваним часом для аранжування при змалюванні ірраціональних постатей у сучасному фентезі (наприклад, у «Джонатані Стренджі і містері Норреллі» С. Кларк). Саме «камінні» у сприйнятті Белли до її переродження не тільки Едвард («мармурове обличчя» [3, с. 20], «мармурове чоло» [3, с. 24] і «мармурове тіло» [3, с. 512] в цілому) чи його сестра Еліс («мармурова шкіра», «мармур її шкіри» [3, с. 388]), але й, скажімо, ворожий їхньому клану вампір Лоран («мармурова шкіра» [3, с. 245]). Така «камінна» характеристика, крім іншого, дистанцією табір персонажів-людей у сазі від табору нелюдей, так чи інакше додаючи останньому ознак неживого. У такий спосіб, омріяний Беллою Свон перехід у вампіри підтекстно осмислюється переходом у вічність небуття, коли останнє підноситься як різновид існування – вічного й невразливого, остільки вразливе тільки живе.

«Сутінкова» сага С. Маєр, як видно, показова в розвитку (міського) фентезі і становить репрезентативний приклад формованої в ньому нині картини світу з оновленою парадигмою співвідношення сил добра і зла. Підтекстні ідеї циклу при цьому в силу рельєфності й системності вираження варто розглядати як імперативи, ступінь впливу яких на молодого масового реципієнта вельми високий. Ширший аналіз «Сутінків» у контексті сучасної дияволіади й загалом еволюції метатексту традиційних образів легендарно-міфологічного походження уявляється доцільним і перспективним, адже з нових методологічних позицій дозволить побачити логіку та єдність множинних трансформацій таких структур, а також – ближчі горизонти еволюції фентезійного роману.

Список використаних джерел:

1. Kostihova M. How to Analyse the Works of Stephenie Meyer / ed. A. V. Zee. University of Colorado. North Mankato, Minnesota : ABDO Publ. Company, 2012. 112 p.
2. Meyer S. Breaking Dawn. London : Atom, 2009. 702 p.
3. Meyer S. New Moon. New York ; Boston : Little, Brown and Company, 2009. 565 p.
4. Meyer S. Twilight. London : Atom, 2009. 434 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-263-3/23>

Ніколенко К. С.,

*аспірантка кафедри світової літератури
Львівського національного університету імені Івана Франка*

*Науковий керівник: **Мацевко-Бекерська Л. В.,***

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри світової літератури

Львівського національного університету імені Івана Франка

ТРАНСФОРМАЦІЇ ТОЧОК ЗОРУ В РОМАНІ «ЕМЛІ З МІСЯЧНОГО СЕРПА» Л. М. МОНТГОМЕРІ

Поняття «точка зору» (англ. *point of view*), уперше введене в науковий обіг Г. Джеймсом в есе «Мистецтво роману» (1884) й згодом уточнене П. Лаббоком, належить до ключових категорій